ტყუპი თოფურიას ბიჭალი ფონლი

სცსა ფონდი 287 1 № 20

სცსა ფონდი 287 1 საქ. ერთ. ед. хр № 20

მუდმივი შენახვის
ПОСТОЯННОГО ХРАНЕНИЯ

დასკანირებულია 21
14. 01. 25

13.

თბილისისა და ქუთაისის სკოლებანაც; სუსტი მომზადება გამოიჩინეს აგრეთვე რკინიგზის და მოზრდილთა სკოლების კურსდამთავრებულებმა.

როგორც საერთო წესი, ყველაზე ცუდ მომზადებას ამჟღავნებენ აბიტურიენტები არითმეტიკაში. მათ არ იციან ჩვეულებრივ და ათწილადებზე მოქმედება, ვერ ერკვევიან მოქმედებათა თანმიმდევრობაში, შეკრებისა და გამოკლების დროს შერეულ რიცხვს აქცევენ არაწესიერ წილადად, თავის დროზე არ ახდენენ წილადების შეკვეცას და სხვ. მაგალითად, თბილისის რკინიგზის მე-8 სკოლის კურს დამთავრებული წერს: $\frac{3}{5}+\frac{2}{7}=\frac{5}{35}$; $\frac{3}{5}:4=12$; ცხემლისხიდის (მახარაძის რაიონი) სკოლის კურს-

უნდა იქნას დაცული განათლების სამინისტროს მითითებები წერითი მუშაობის რაოდენობისა და სახეების და მოსწავლეთა ცოდნის შეფასების შესახებ. კერძოდ, ნიშანი 3 არ შეიძლება დაეწეროს ისეთ მოსწავლეს, რომელმაც არ იცის საგნის ძირითადი საკვანძო საკითხები.

უნდა აღმოფხვრათ მათემატიკის სწავლების ისეთი სერიოზული ნაკლი, როგორიცაა ფორმალიზმი და ზერელობა სწავლებაში. მათემატიკური დებულებები და განმარტებანი არ შეიძლება შეთვისებულ იქნას მექანიკურად, საჭიროა მათი გააზრება და შესაძლებლობების ფარგლებში მასალის დაკავშირება პრაქტიკასთან.

ნ. კვინიკაძე

ამ სკოლების ხელმძღვანელებმა და საგნის მასწავლებლებმა, ზედმეტი არ იქნება, სერიოზულად იფიქრონ იმ საშუალებებზე, რითაც მიაღწევენ ძირეულ გარდატეხას...

მრავალმხრივ საგულისხმოა სსრ კავშირის ხალხთა ისტორიაში გამოცდის შედეგებიც. შემსვლელთა უმრავლესობას აქვს ზუსტი, მყარი ცოდნა და

ეს საჭირ[illegible] გად, ღრმად უნდა შეისწავლონ საშუალო სკოლების მასწავლებლებმა, განსაკუთრებით იმათ, ვისაც იგი უშუალოდ ეხება, და გაუფრთხილდნენ სკოლის ღირსებას, საბჭოთა პედაგოგის სახელს.

ლ. ბასილაშვილი

გამოცდების შედეგები ქიმიაში

უმაღლეს სკოლებში მისაღები გამოცდების შედეგებმა ნათლად გამოავლინა მთელ რიგ სკოლებში ქიმიის სწავლების ხარისხის გაუმჯობესება. ამ სკოლების კურსდამთავრებულთ მტკიცედ აქვთ შეთვისებული ქიმიის პროგრამული კურსი. სტალინის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტში მისაღებად ქიმიაში გამოიცადა 226 სკოლის 379 ახალგაზრდა, მათგან ნიშანი 5 მიიღო 67 კურსდამთავრებულმა.

გამოცდების პროცესში გამოირკვა ისიც რომ მოსწავლეთა ერთ ნაწილს მექანიკურად აქვს შეთვისებული ქიმიის კურსი, არ ეხერხება ქიმიური პროცესების არსის გარკვევა. მაგალითად, მოსწავლე სწორად განმარტავს გრამმოლეკულას, მჟავას ფუძიანობას, მარილთა ტიპებს, მაგრამ ვერ ახერხებს ნაერთის ერთი გრამმოლეკულის რაოდენობის განსაზღვრას, მჟავას ფუძიანობის გარკვევას, მჟავმარილის ფორმულის დაწერას. ზოგიერთი სკოლის კურსდამთავრებული ვერ ახერხებს: ქიმიური ელემენტის სიმბოლოს (ქაკანის სკოლის მოსწავლე მ. ნ.), აზოტის მჟავას ფორმულის დაწერას (ზემო მაჩხაანის სკოლის მოსწავლე რ. ბ.). ასევე ცუდი ცოდნა გამოიჩინეს ლიხაურის მახარაძის რაიონი, თეთრი წყაროს რაიონის სოფ. ბოგვის, მაიაკოვსკის რაიონის სოფ. საკრაულას, თელავის მესამე ქალთა, ორჯონიკიძის რაიონის სოფ. ხუნევის, საჩხერის რაიონის სოფ. ქორეთის სკოლის კურსდამთავრებულებმა.

სამედიცინო ინსტიტუტში მისაღებ გამოცდებზე ცუდი მომზადება გამოიჩინეს გორის რკინიგზის სკოლის, თელავის პირველი ქალთა სკოლის, გომბორის, ადიგენის და ფასანაურის სკოლის კურსდამთავრებულებმა. ისინი ვერ ერკვევიან ქიმიის კურსის ძირითად საკითხებში. გომბორის სკოლის კურსდამთავრებულმა პ. გ-მ ვერ დასწერა ვერც ერთი მჟავას და მარილის ფორმულა, ის ვერ ერკვევა ელემენტარულ საკითხებში.

კარგი ცოდნა გამოავლინეს: დუშეთის სკოლის, ჯურუყვეთის, ნიგვზიანის (ლანჩხუთის რაიონის), თბილისის 1-ლი, მე-5, მე-19, 23-ე, 38-ე ქალთა და მე-6 და 35-ე ვაჟთა სკოლების კურსდამთავრებულებმა.

ზოგიერთი სკოლების კურსდამთავრებულთა მომზადების დაბალი დონე იმით აიხსნება, რომ: ქიმიის ზოგიერთი მასწავლებელი არ არის დაუფლებული სასწავლო დისციპლინის მეცნიერულ საფუძვლებს და ვერ ერკვევა ქიმიის სწავლების მეთოდიკაში; ასეთი მასწავლებლები ნაკლებად ზრუნავენ მოსწავლეებში დამოუკიდებელი შრომის ჩვევების გამომუშავებაზე და სათანადო ყურადღებას არ აქცევენ გამოსაშვებ კლასებში ქიმიის კურსის განმეორება-გაღრმავებას.

ნ. ჯაფარიძე

უცოდინარობის ფაქტი

ჩამაფიქრებელია ბევრი აბიტურიენტის პასუხი, რომელიც ჩვენ მოვისმინეთ მისაღებ გამოცდაზე თბილისის ზოოსავეტერინარო და სატრანსპორტო-საინჟინრო ინსტიტუტებში.

როდესაც მისაღები ახალგაზრდა ამა თუ იმ ფიზიკურ კანონს აყალიბებს, იქმნება შთაბეჭდილება, რომ მან ამ კანონის შესახებ რაღაც იცის. მაგრამ თუ შეკითხვებით მიმართავთ, გამოირკვევა, რომ მხოლოდ დაუზეპირებია კანონი და მისი არსი სრულებით არ ესმის.

ტყიბულის რაიონის ერთ-ერთი სკოლის კურსდამთავრებულმა ჭ-მ არ იცოდა ისეთი ძირითადი ცნებებიც კი, როგორიცაა: სიჩქარე, აჩქარება, სიგრძის ერთეული, მასის ერთეული და სხვ.

ერთ-ერთმა მოსწავლემ თერმომეტრი ვერ იცნო და განაცხადა, რომ ასეთი რამ მას სკოლაში, საერთოდ, არ უნახავს.

მაიაკოვსკის რაიონის სოფ. ობჩის საშუალო სკოლადამთავრებულს გაუჭირდა ელექტროსკოპის ცნობა.

ამ ფაქტებიდან ის დასკვნა უნდა გამოვიტანოთ, რომ ბევრ სკოლაში თვალსაჩინოებას უგულებელყოფენ, არ იყენებენ იმ ხელსაწყოებს, რაც თითქმის ყველა სკოლას მოეპოვება.

ზოგიერთი საშუალო სკოლა არასაკმაო ცოდნას აძლევს მოსწავლეებს ალგებრაშიც. ამის შედეგია ის, რომ აბიტურიენტთა დიდი ნაწილი განტოლების ამოხსნისას ფესვის უარყოფას „ასაბუთებს" მხოლოდ იმით, რომ იგი „უარყოფითია". ზოგიერთი სრულიად უგულებელყოფს ფესვების ანალიზს და შემოწმებას ახდენს არა ამოცანის პირობის მიხედვით, არამედ განტოლებაში ფესვების პირდაპირი ჩასმის გზით. უფრო მეტიც: ზოგიერთს კვადრატული განტოლებიდან მიღებული მეორე ფესვი ყოველთვის „უვარგისი" ჰგონია, მხოლოდ იმიტომ რომ იგი „მეორეა".

იშვიათი არც ისეთი შემთხვევებია, როცა მოსწავლენი გამომცდელი მასწავლებლის დახმარებითაც კი ვერ წერენ ორი წევრის ჯამის კვადრატისა და ორი წევრის კვადრატების სხვაობის გამომხატველ ფორმულებს.

ზოგ შემთხვევაში გამომცდელი მასწავლებელნიც ვერ დგანან თავის სიმაღლეზე. მათ შორის ხშირად ვერ ნახავთ ისეთ მუშაკს, რომელიც კარგად იცნობდეს საშუალო სკოლას, მის სპეციფიკურ პირობებს.

ჩვენ ვიყავით ასეთი შემთხვევის მოწმე. გამომცდელმა აბიტურიენტს ალგებრაში 2 დაუწერა. კომისიის თავმჯდომარის ჩარევით გამოირკვა, რომ აღნიშნულ მოსწავლის პასუხი 4 ღირსი იყო. საქმე იმაში იყო, რომ გამომცდელი კითხვებს გაურკვევლად სვამდა, ხმარობდა ისეთ ტერმინებს, რაც საშუალო სკოლაში არ ისწავლება.

ჩვენი აზრით, უმაღლეს სკოლებში შემსვლელ ახალგაზრდებს მისაღებ გამოცდებზე უნდა ამოწმებდეს, აფასებდეს აუცილებლად ის, ვინც საფუძვლიანად, პრაქტიკული გამოცდილებით იცნობს საშუალო სკოლას, მის თავისებურებებს განვითარების ახლანდელ საფეხურზე.

ამ ფაქტებიდან საჭირო დასკვნები უნდა გავაკეთოთ.

ვ. მაღლაკელიძე

სიტყვები ჩვეულებრივ მიჩნეულია ომონიმებად, და ეს გაგება ამჟამად გაბატონებულია როგორც სპეციალურ გამოკვლევებში, ისე სახელმძღვანელოებში. ამ შეხედულებას ჩვენ ვერ გავიზიარებთ. მახვილი, როგორც ცნობილია, თავისთავად წარმოადგენს გარკვეულ მორფოლოგიური ღირებულების მატარებელ სადიფერენციაციო ნიშანს,— იგი ფორმანტის ბადალია, მისი ფუნქციის გამომხატველია. ამდენად, **му́ка** და **мука́** ორი სხვადასხვა სიტყვაა, რამდენადაც მახვილის სხვადასხვა ადგილმა ისინი მკაცრად გამიჯნა ერთმანეთისაგან. ეს კარგად ჩანს კონტექსტური ანალიზითაც. როდესაც ვამბობთ: „მთა და ბარი" და „ბარი დავკარი მიწას",—ნათელია, თუ რა შინაარსი აქვს ბარ-სიტყვას ამ სხვადასხვა წინადადებაში. მაგრამ ცალკე აღებული ბარი (უკონტექსტოდ) არ იძლევა კონკრეტულ წარმოდგენას, იგი ორივე მნიშვნელობის ასოციაციას იწვევს აღმქმელის ცნობიერებაში. მახვილიანი სიტყვის გასაგებად კი საჭირო არაა მაინცდამაინც კონტექსტი. **му́ка** გინდ კონტექსტში იყოს მოცემული, გინდ უკონტექსტოდ, მაინც არ აგვერევა **мука́**-ში. ესენი ომოგრამებია და არა ომონიმები.

ომონიმის ცნების დაზუსტების შემდეგ გავარკვიოთ მისი კლასიფიკაციის საკითხი.

საჭიროა გავარჩიოთ ორი ჯგუფი ომონიმებისა. ერთი მხრით გვაქვს ისეთი ომონიმები, რომლებიც ეკუთვნიან ერთსა და იმავე მორფოლოგიურ კატეგორიას, ხოლო მეორე მხრით ექცევიან ისეთი ომონიმები, რომლებიც სხვადასხვა მორფოლოგიური კატეგორიისანი არიან. **ხერხი** (სამუშაო იარაღი) და **ხერხი** (უნარი, ოსტატობა); **შეკეთება** (რემონტი) და **შეკეთება** (ცეცხლის შენთება, გაღვივება); **ბანი** (გარკვეული ხმა) და **ბანი** (სახლის გარკვეული ნაწილი) და მისთანანი სახელებია. მაგრამ თუ დავაკვირდებით ისეთ ომონიმებს, როგორიცაა **ველი** (მინდორი) და **ველი** (1 პირის ფორმა: „მე ველი"), **ვარდები** (მრავლობითი რიცხვი სახელიდან „ვარდი"), **ვარდები** (1 და 25 ფორმა სიტყვიდან „ვარდნა": მე, შენ ვარდები") და მისთანანი, დავრწმუნდებით, რომ ომონიმურ წყვილში გაერთიანებულია სახელი და ზმნის პირიელი ფორმა.

კითხვა ისმის: რა გზით წარმოიშობა ენაში ომონიმები?

ჩვენ ვიცით, რომ სიტყვა იცვლება დროთა ვითარებაში როგორც ფონეტიკურად, ისე სემანტიკურად. შესაძლოა, რომელიმე სიტყვები ისტორიულად ერთმანეთისაგან განსხვავებულნი გარეგნულად და შინაარსობლივად, თანდათანობით დაემსგავსონ—სრულიად შემთხვევით—ერთმანეთს ფონეტიკურად, გარეგნულად, მაგრამ შინაარსი კი ძველი დაურჩეთ, ე. ი. ორ ერთნაირ სიტყვას სხვადასხვა მნიშვნელობა ჰქონდეთ. ამგვარად მივიღებთ ომონიმს. მაგა-

ხვებოდეს. ანდა ავიღოთ რუსული **перо** (კალამი) და **перо** (ბატის ფრთა). უეჭველია, ესენი ამჟამად ომონიმებია: ამ ორ საგანს ერთმანეთს ვერ ვუკავშირებთ. მაგრამ ვინც იცის ენის ისტორია, მისთვის ცხადია, რომ წინათ ბატის ფრთას ხმარობდნენ კალმად, და ესაა სათავე სახელწოდებათა ერთიანობისა. **იმ დროს** **перо** არ იყო ომონიმური სიტყვა, რადგანაც აღიქმოდა მეტაფორულობა; შემდეგ ეს გადატანითობა დავიწყებას მიეცა, და ამიტომ სიტყვა მოინათლა ომონიმად.

არის კატეგორია ომონიმებისა, რომელიც ამ შინაარსობრივ გადატანითობას ყრუდ, მაგრამ მაინც გვაგრძნობინებს; ჯერ კიდევ არაა სულ აღმოკვეთილი მეტაფორული საწყისი. მაგალითად, **ფურცელი** (მცენარის) და **ფურცელი** (წიგნის), **კარი** (შენობის) და **კარი** (წიგნის). არ გვიმძიმს იმის გაგება, რომ წიგნის ფურცელი მცენარის ფურცლის ანალოგიითაა შემუშავებული.

ამგვარად, ირკვევა, რომ მეტაფორულობის აღქმის შესუსტება და საბოლოოდ წაშლა უკვე არის პირობა ომონიმის გამომუშავებისათვის. ზემოთქმულიდან ისიც გამომდინარეობს, რომ ომონიმიკა არ წარმოადგენს უცვლელ და აბსოლუტურ ოდენობას, — იგი ისტორიული კატეგორიაა.

ასეთია ომონიმიკის ძირითადი საკითხები. როდესაც მასწავლებელს ფართო წარმოდგენა ექნება ლექსიკოლოგიის უმთავრეს ცნებებზე, უეჭველია, ბოლო მოეღება იმ სიმშრალესა და სქემატიზმს, რაც, სამწუხაროდ, ხშირად ახლავს ენობრივი მოვლენების სწავლებას ჩვენს სკოლებში. პრაქტიკა გვიჩვენებს, რომ გრამატიკისა თუ სტილისტიკის წესების მექანიკური გაზეპირება უნაყოფოა. მოსწავლეს თავიდანვე უნდა ჩავუნერგოთ ინტერესი ენის საკითხებისადმი, გამოვუმუშაოთ ლინგვისტური ალღო, ენობრივ მხარეებზე დაკვირვებისა და ანალიზის ჩვევები. ყოველივე ეს აუცილებელი პირობაა მეტყველების კულტურის ასამაღლებლად, რაც შინაგან კავშირშია აზროვნების კულტურის განვითარებასთან. მეტყველების საკითხებისადმი განსაკუთრებული გულისყურისა და სიყვარულის გამოსამუშავებლად აუცილებელია მოსწავლეს მივაწოდოთ ამა თუ იმ ენათმეცნიერული ცნების ყოველმხრივი და ფართო ანალიზი, ენობრივი მოვლენის აღმოცენება-განვითარების ზოგადი კანონები, შევაგნებინოთ, რომ ენა ცოცხალი ორგანიზმია, რომელსაც აქვს თავისი მიმზიდველი და შინაარსიანი ცხოვრება, ამსახველი ადამიანის აზროვნებისა და საზოგადოებრივი განვითარებისა.

შოთა ძიძიგური

სტალინის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ახალი ქართული ენის კათედრის დოცენტი

შენიშვნები ლიტერატურის თეორიის სახელმძღვანელოზე

ლიტერატურის თეორია დიდ როლს ასრულებს ჩვენი მოსწავლე ახალგაზრდობის იდეურ-მხატვრულ აღზრდაში. იგი უშუალოდ დაკავშირებულია ლიტერატურის სწავლების კურსთან და ამ საგნის ღრმად და საფუძვლიანად შესწავლის, მისი საზოგადოებრივი მნიშვნელობის სწორად გარკვევის ერთ-ერთ საშუალებას წარმოადგენს. საშუალო სკოლის პროგრამა ითვალისწინებს ლიტერატურის თეორიის ისეთი საკითხების შესწავლას, ურომლისოდაც ძნელია მწერლის შემოქმედებითი ბუნების, იდეოლოგიის, ლიტერატურული ნაწარმოების მთავარი მამოძრავებელი იდეების გაგება და შეთვისება. ამიტომ ლიტერატურის სწავლების მაღალი ხარისხისათვის ბრძოლა ამავე დროს მიზნავს ლიტერატურის თეორიის მეცნიერული საფუძვლების შესწავლისათვის ბრძოლას.

ჩვენი სკოლისა და ქართული ლიტერატურის მასწავლებლების წარმატებით მუშაობას ამ დარგში დღემდე აფერხებდა სათანადო სახელმძღვანელოს უქონლობა. 1938 წელს მასწავლებელთა დახელოვნების ინსტიტუტის მიერ გამოცემული კ. გაგუას „პოეტიკა" ახლანდელი დროისათვის ძალიან მოძველდა.

ასეთ ვითარებაში უდავოდ საინტერესო და მისასალმებელია ს. გაჩეჩილაძის წიგნი „ლიტერატურის თეორია", რომელიც განკუთვნილია სახელმძღვანელოდ მე-9-11 კლასებისათვის. ამით ერთგვარად ივსება ის ხარვეზი, რომელიც წლების განმავლობაში ახასიათებდა ლიტერატურის თეორიის სწავლების საქმეს. სახელმძღვანელოს ავტორს წიგნის შედგენისას ძირითად გამოსავალ პრინციპად მიუღია საშუალო სკოლის პროგრამა, რომელიც ლიტერატურის თეორიის სისტემატიზებულ შესწავლას უმთავრესად მე-9 კლასიდან ითვალისწინებს.

წიგნის შესავალ ნაწილში ავტორი იხილავს ლიტერატურის თეორიულ საკითხებს და იძლევა მისი შემეცნებითი და აღმზრდელობითი მნიშვნელობის გაშუქებას. მარქსიზმ-ლენინიზმის კლასიკოსები ლიტერატურას ყოველთვის განიხილავდნენ, როგორც მასების იდეოლოგიური აღზრდის მძლავრ იარაღს. საბჭოთა ლიტერატურა იმიტომაა მსოფლიოში ყველაზე რევოლუციური ლიტერატურა, რომ იგი ეყრდნობა ბოლშევიკური პარტიის მსოფლმხედველობას — დიალექტიკურ მატერიალიზმს, თავის შემოქმედებითს პროცესში იყენებს სოციალისტური რეალიზმის მეთოდს, რომელიც სინამდვილის სწორ ასახვასთან ერთად, მოვლენებისა და ხასიათების განვითარებას გადაგვიშლის მომავლის ნათელი პერსპექტივების თვალსაზრისით.

წიგნში დიდი ადგილი აქვს დათმობილი ლიტერატურის თეორიის წმინდა სპეციფიკური საკითხების განხილვას. წიგნის ერთ-ერთ დადებით თვისებად უნდა ჩაითვალოს ის, რომ მასალა მოიცავს თითქმის ყველა იმ ძირითად საკითხს, რასაც საშუალო სკოლის პროგრამა ითვალისწინებს. საერთოდ ლიტერატურის თეორიის ზოგიერთი პრობლემა ჩვენში ჯერ კიდევ დაუმუშავებელი და სადისკუსიოა, მაგრამ ეს სრულიად არ ანელებს ინტერესს ს. გაჩეჩილაძის წიგნისადმი, რომელშიც ლიტერატურის მთელი რიგი თეორიული საკითხები საკმაო დაკვირვებითა და მეცნიერული სიღრმითაა გაშუქებული.

კერძოდ ეს ეხება ლიტერატურული ნაწარმოების კომპოზიციისა და სიუჟეტური განვითარების, ლექსთაწყობის, პოეტური ლექსიკისა და სემანტიკის, ლიტერატურული ჟანრების და სხვ. საკითხებს. საშუალო სკოლის კურსდამთავრებულთა უმრავლესობას ძალიან უძნელდება მხატვრული ნაწარმოების გარჩევა მისი არქიტექტონიკის თვალსაზრისით. ხშირად მოსწავლეებმა იციან ნაწარმოების შინაარსი, მაგრამ ვერ ახერხებენ მისი თემის, მიზანდასახულობის, ლიტერატურული პერსონაჟების კლასიფიკაციას. ს. გაჩეჩილაძე განსაკუთრებით ამახვილებს ყურადღებას ამ საკითხებისადმი. ამით იგი მნიშვნელოვან დახმარებას უწევს ჩვენს მასწავლებლობასა და მოსწავლეებს მხატვრული ნაწარმოების ყოველმხრივი ანალიზის საქმეში.

მაგრამ წიგნის მნიშვნელობა კიდევ უფრო გაიზრდებოდა, რომ მასში გატარებული არ იყოს ზოგიერთი არასწორი შეხედულება და ადგილი არ ჰქონდეს ზოგიერთ გაუგებრობას, ბუნდოვანებასა და არაზუსტებს. ამას ჩვენ იმიტომ გვინდა განსაკუთრებით გავუსვათ ხაზი, რომ ეს წიგნი წარმოადგენს ავტორის ადრინდელ, 1945 წელს გამოცემული წიგნის „ლიტერატურათმცოდნეობის საფუძვლების" შედარებით შემოკლებულ გამოცემას. ის მაშინ განკუთვნილი იყო უმაღლესი სკოლის მოსწავლეთა და საშუალო სკოლის ქართული ლიტერატურის მასწავლებელთათვის. ახლანდელი გამოცემის აუდიტორია კი სულ სხვაა. ეს მოითხოვდა წიგნის საფუძვლიან გადამუშავებას მისი სასკოლო მიზნით გამოყენების თვალსაზრისით. ამ მიმართულებით ავტორს, მართალია, ერთგვარი მუშაობა გაუწევია, მაგრამ წიგნის ყველა თავში ეს მაინც სისრულით არ იგრძნობა.

კერძოდ, [illegible] ტებს წიგნს ეპოსის სახეების გარკვევისას საშუალო სკოლის მოსწავლეთათვის სრულიად უცნობი ავტორების დასახელება, როგორიცაა ვასკო და ლობეირა, კამოენსი (პორტუგალია), ჰანს გრიმელსჰაუზენი, კლოპშტოკი (გერმანია), მაინ რიდი (ინგლისი), ლოდოვიკო არიოსტო (იტალია), ვირგილიუსის „ენეიდა" და სხვ. (იხ. „ლიტ. თეორია", გვ. 181-191).

თუ ეს მაგალითები მოტანილია როგორც ილუსტრირების საშუალება, ვთქვათ, რომანის, პოემის სწორად გაგებისათვის, მაშინ საკითხავია, რატომ არ შეიძლებოდა სოციალისტური რეალიზმის—საბჭოთა ლიტერატურის ამ ძირითადი შემოქმედებითი მეთოდის — ცხოველმყოფელობის ნათელსაყოფად ავტორს დაესახელებინა თუნდაც ერთი რომელიმე კონკრეტული ფაქტი. კითხულობ წიგნის ამ ნაწილს (გვ. 165-166) და გაუგებარი რჩება, თუ ვინ არის სოციალისტური რეალიზმის ფუძემდებელი, საბჭოთა მწერლების რომელ ნაწარმოებებში ყველაზე მკაფიოდ გამოვლინებულა ეს მეთოდი. ავტორი არსად არ ასახელებს გორკის „დედას", ა. ფადეევის „ახალგაზრდა გვარდიას", ლ. ქიაჩელის „გვადი ბიგვას" და სხვ. რითაც სოციალისტური რეალიზმის — ყველა ლიტერატურულ მიმართულებებისა და მეთოდების ამ უმაღლესი ფორმის — ნიმუშები არსის სწორად გაგება მოსწავლეთათვის შედარებით უფრო ადვილი იქნებოდა. ავტორს ამ თავში ერთი სიტყვაც არ შეუტანია წინა გამოცემასთან შედარებით. ამას კი მოითხოვდა ომისშემდგომი საბჭოთა ლიტერატურის თვალსაჩინო ზრდა.

წიგნში გატარებულია სავსებით არასწორი აზრი, თითქოს „რომანტიზმი უნდა გავითვალისწინოთ როგორც რეალიზმი, და რეალიზმი, როგორც რომანტიზმი". ეს აზრი ავტორის მიერ ნასესხებია გ. აბრამოვიჩისა და ა. სოკოლოვის მიერ 1936 წელს გამოცემულ წიგნიდან „ლიტერატურის თეორია" და მიჩნეულია როგორც სწორი დებულება. არსებითად კი ამ ორი მიმართულების გაიგივება და წარმოდგენა ისე, რომ რომანტიზმი მათემატიკური [illegible] რეალიზმს [illegible], ხოლო რეალიზმი — რომანტიზმს, ძირშივე შემცდარია. ასეთი შეხედულება ხელს კი არ შეუწყობს მოსწავლეებს სწორად გაიგონ ლიტერატურულ მიმართულებათა არსი, არამედ გაამართლებელ პოზიციაზე დააყენებს მათ.

იხილავს რა მხატვრულ ნაწარმოებში თემისა და იდეის ურთიერთობის საკითხს, ავტორს მაგალითად მოჰყავს ნ. ბარათაშვილის ისტორიული პოემა „ბედი ქართლისა", ახდენს მის შინაარსობრივ ანალიზს და ასკვნის: „თუ გულდასმით განვიხილავთ „ბედი ქართლისას" შინაარსს, დავასკვნით, რომ ბარათაშვილის მიხედვით საქართველოს რუსეთთან შეერთება, პოლიტიკური დამოუკიდებლობის დაკარგვა, რასაც ქართველი ერი საუკუნეებით იცავდა, არასასურველი ისტორიული აუცილებლობა იყო" („ლიტ. თეორია", გვ. 107). [illegible] ავტორი უფრო გარკვევით ავითარებს ამ აზრს და პირდაპირ ამბობს, თითქოს ბარათაშვილი [illegible] რუსეთთან შეერთებას. ბოლოს არკვევს რა ამ ნაწარმოების მიზანდასახულობის საკითხს, ს. გაჩეჩილაძე წერს: „[illegible] საქართველოს დამოუკიდებლობის [illegible], ამრიგად, ავტორის მიზანდასახულობა [illegible] საქართველოს დამოუკიდებლობის აღდგენისათვის ბრძოლის იდეა" (იქვე, გვ. 108).

სწორია თუ არა ეს შეხედულება „ბედი ქართლისას" იდეური მიზანდასახულობის შესახებ? ჩვენის აზრით ავტორი აქ ცალმხრივ უკიდურესობას იჩენს, რითაც აბუნდოვანებს საკითხის გაგებას.

პოემის გულდასმით ანალიზს და მის ყოველმხრივ შესწავლას იმ დასკვნამდე მივყავართ, რომ ნიკოლოზ ბარათაშვილმა შესანიშნავად გამოხატა რუსეთის ორიენტაციის საკითხში მაშინდელი საზოგადოების ორი ფენის, ორი ჯგუფის დამოკიდებულება და წინააღმდეგობრივი [illegible] რომლის [illegible] საზოგადოებრივი ცხოვრების [illegible] რუსეთთან შეერთების. ნიკოლოზ ბარათაშვილი [illegible] ისტორიულ აუცილებლობად მიაჩნდა ერეკლეს მიერ გადადგმული ნაბიჯი. ამას სავსებით ნათლად ცხადყოფს 1842 წელს დაწერილი მისი ლექსი „საფლავი მეფის ირაკლისა", სადაც იგი აღტაცებით მიმართავს ირაკლის, რომ შენი ქართლი, [illegible] ნაფიქრი და „[illegible] ნაყოფს მისას [illegible]". [illegible] გამახვილება. [illegible] ლიტერატურაში კრიტიკული რეალიზმის [illegible] კიდევ არ არის საფუძვლიანად შესწავლილი და დამუშავებული. ამით აიხსნება, რომ სახელმძღვანელოში იგი შედარებით მკრთალად არის გარჩეული. ჩვენ ვერ გავიზიარებთ ავტორის შეხედულებას, რომ „კრიტიკული რეალიზმის წარმომადგენელი მწერლები (ლაპარაკია საერთოდ. ა. თ.), რომლებსაც გარკვევით არ ჰქონდათ გათვალისწინებული მომავლის გზები, ვერ ხედავდნენ მომავლისაკენ წამყვან ძალებს, ხშირად ისაზღვრებოდნენ განყენებული რომანტიკული ოცნებით და მათი ოცნებები არ გამოდიოდნენ კანონზომიერად სინამდვილისაგან" („ლიტერატურის თეორია", გვ. 161). აქედან ის დასკვნა გამოდის, რომ ეგნატე ნინოშვილის, იროდიონ ევდოშვილის, ლალიონის და რევოლუციურ-დემოკრატიული იდეებით გაჟღენთილი სხვა მწერლების შემოქმედება, რომლებმაც აშკარად და დაუნდობლად წამოაყენეს არსებული წყობილების დამხობის იდეა, ისაზღვრებოდა განყენებული „რომანტიკული ოცნებით". განა საზოგადოებრივი ცხოვრებისადმი კრიტიკული დამოკიდებულების თვალსაზრისით ერთნაირად განიხილება ყველა რეალისტი მწერალი? ნუ თუ 60-70-იანი წლების ეპოქასა და 90-900-იანი წლების ეპოქას შორის არსებული რადიკალური განსხვავება არ ჰქმნის განმასხვავებელ ნიშნებს სინამდვილის რეალისტურად ასახვაში? და მერე ეს ნიშნები არავითარ გამოძახილს არ პოულობს მწერალთა გარკვეული ჯგუფის შემოქმედებაში?

„კრიტიკული რეალიზმის წარმომადგენელი მწერლების ის თაობა, რომელიც სამწერლო მოღვაწეობას იწყებს ქართული ლიტერატურის სარბიელზე 90-900-იან წლებში, აღძრავს ახალ საკითხებს, ეხება სინამდვილის ახალ მოვლენებს, რაც დაკავშირებული იყო საზოგადოებრივი განვითარების შემდგომ ეტაპთან — საშრეწველო კაპიტალისტურ ურთიერთობასთან" (პროფ. შ. რადიანი, „მეოცე საუკუნის ქართული ლიტერატურა", გვ. 35). რადიკალური განსხვავება 60-70-იანი წლების კრიტიკულ რეალიზმსა და 90-900-იან წლების კრიტიკულ რეალიზმს შორის გამომდინარეობს თვით ეპოქის სპეციფიკიდან, რომელშიაც ეს უკანასკნელი ჩამოყალიბდა. 90-900-იანი წლების კრიტიკული რეალიზმი თავისი იდეებით — რევოლუციურ-დემოკრატიულია, მაგრამ თავისი მხატვრული განზოგადების დონით, რასაკვირველია, ჩამორჩება 60-70-იან წლების რეალიზმს. ამიტომ კრიტიკული რეალიზმის ყველა წარმომადგენლის მონათვლა ისე, რომ ისინი ისაზღვრებოდნენ „რომანტიკული ოცნებით", სწორად არ მიგვაჩნია.

პოეტური ლექსიკის საკითხის, კერძოდ დიალექტიზმის ერთ-ერთი ნაირსახეობის — პროფესიონალიზმის განმარტებისათვის ავტორს მოჰყავს დამახასიათებელი მაგალითები რკინიგზელის, ლიტერატორის, მათემატიკოსის და სხვ. პროფესიის წარმომადგენელთა სიტყვიერ მასალიდან და ბოლოს თავისი აზრის კიდევ უფრო გარკვევით დასამტკიცებლად იშველიებს ერთ უხეირო მაგალითს, რომელიც ძალაუნებურად აცოცხლებს მოსწავლეთა წარმოსახვაში რელიგიის მსახურთა დავიწყებულ სახეებს. მაგალითად, სახელმძღვანელოს ავტორი წერს: „გარდა ჩვეულებრივი, ყველასათვის სახმარი სიტყვებისა, ბუნებისმეტყველს, მათემატიკოსს, ლიტერატურის მკვლევარს, ქიმიკოსს-ყველა მათგანს აგრეთვე მათი პროფესიის დამახასიათებელი სიტყვები აქვთ. დიაკვანი თავის წერილს სატრფოსადმი არქაული ქართულით და საეკლესიო ტერმინებით იწყებს. იგი თავის სატრფოს ადარებს „აღდგომის კელაპტარს", საკმეველს, სეფისკვერს და თაფლის სანთელს. მისი მიჯნურის თვალები „აღდგომის ლიტანიასავით" ბრწყინავენ და მოხიბლული დიაკვნის გულიც ეკლესიის „ზარივით ირეკება" („ლიტერატურის თეორია", გვ. 39).

რა იდეურ-აღმზრდელობითი დანიშნულება აქვს ამ მართლაც და „არქაულ" მაგალითს? ვის რათ სჭირდება გარდასული დროის „სეფისკვერის" მოგონება ან იმის გახსნება, თუ როგორ ძგერს დიაკვნის გული თავისი მიჯნურის თვალების დანახვისას? განა ცოტა მაგალითებია პროფესიონალიზმის ნიმუშებისათვის ჩვენი ცხოვრების სინამდვილეში?

წიგნის ერთ-ერთ ნაკლად უნდა ჩაითვალოს ისიც, რომ მასში სრულიად არ არის განხილული სენტიმენტალიზმი, რომლის შესწავლა სასწავლო პროგრამით გათვალისწინებულია მე-11 კლასში. წიგნის 163-ე გვერდზე საკავშირო კ. პ. (ბ) ცენტრალური კომიტეტის 1946 წლის 14 აგვისტოს ცნობილი დადგენილების თარიღად შეცდომით დაბეჭდილია 16 აგვისტო.

ასეთია ჩვენი შენიშვნები ლიტერატურის თეორიის სასკოლო სახელმძღვანელოს შესახებ, რომელიც წელს პირველად გამოვიდა საშუალო სკოლებისათვის. შემდეგი გამოცემისათვის ამ ნაკლოვანებათა გამოსწორება, მთელი რიგი სხვა საკითხების კონკრეტიზაციასთან ერთად, უეჭველად ხელს შეუწყობს ლიტერატურის თეორიის მაღალხარისხოვან სწავლებას.

აკ. თოფურია

პასუხისმგებელი რედაქტორი გ. საჯაია

რედაქციის მისამართი: თბილისი, ჯავახიშვილის ქ. № 1. ტელეფონები: 3-90-81, 3-85-48

ლ. პ. ბერიას სახელობის პოლიგრაფიული კომბინატი „კომუნისტი", თბილისი, ლენინის № 28. ტირაჟი 15.000 უე 14904

ერთი (1) ფურცელი

01.11.93 [illegible]